

С. В. Криштановичкандидат наук з державного управління,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Львівського державного університету фізичної культури

ІНТЕГРАТИВНІСТЬ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Статтю присвячено дослідженню інтегративного навчання та його впливу на формування професійної компетентності майбутнього менеджера фізичної культури і спорту. Під час дослідження було встановлено, що інтеграція навчального процесу має сприяти використанню різноманітних форм викладання, що допомагатиме ефективному сприйняттю студентами навчального матеріалу, стане школою співпраці та взаємодії для всіх учасників навчального процесу (як викладачів, так і студентів). Проаналізовано загальний стан міжпредметних зв'язків, які мають формувати професійну компетентність менеджерів фізичної культури і спорту, враховуючи інтереси та здібності кожного студента. Інтегративний підхід до освіти сприятиме збалансуванню у навчальних, робочих програмах і тематичних планах загальноосвітньої, професійної, спеціальної управлінської підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. Зміст навчання необхідно розробляти відповідно до формування професійної компетентності менеджера фізичної культури і спорту. Навчальний план має відповідати актуальним проблемам сьогодення та запитам менеджерів фізичної культури і спорту, бути практично спрямованим. Метою програми курсу спеціальності «Спортивний менеджмент» має бути формування у студентів спортивних вишів науково-методичної основи, яка необхідна для набуття ними знань соціального управління фізкультурно-спортивними організаціями в сучасних умовах ринкової економіки, удосконалення господарського механізму щодо діяльності цих організацій, навичок із прийняття економічно обґрунтованих управлінських рішень, раціонального використання всіх ресурсів галузі, зокрема фінансових, матеріальних, трудових тощо.

Зважаючи на проведене дослідження, спроектовано зміст інтегративного навчального процесу майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. Застосовуючи в навчальному процесі інтеграцію наукових знань, реалізуючи її в системі освіти спортивних менеджерів, можна досягти реальних позитивних результатів. Так, знання студентів будуть набувати системності, уміння стануть узагальнювальними, перенесення ідей та методів з однієї наукової галузі до іншої буде посилювати формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту.

Ключові слова: інтеграція, навчальний процес, міжпредметні зв'язки, компетентність, менеджер, фізична культура, спорт.

Постановка проблеми. Спроби інтегративного навчання мають давню історію. Уже у 20-ті роки ХХ століття інтеграція здійснювалася шляхом реалізації комплексного підходу до побудови навчальних планів і програм, розширення міжпредметних зв'язків. Починаючи із 60-років, коли в усіх країнах світу посилювалися пошуки шляхів удосконалення змісту освіти, адекватної об'єктивним вимогам науково-технічного і соціального прогресу, інтеграція набувала самостійного значення. Основні пошуки дослідників у цьому напрямі посилювались наприкінці ХХ століття, тому сьогодні вони є головною вимогою в процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Інтеграція (від лат. *integratio* – з'єднання, відновлення, від *integer* – цілий, – англ. *integration*; нім. *integration*) – це процес, унаслідок якого відбувається досягнення єдності та цілісності, наближення й об'єднання будь-яких частин у єдину систему, узгодженість елементів усередині цієї системи, де окремі спеціалізовані елементи вза-

ємозалежні, тобто це процес і результат взаємозв'язку [1]. Під інтеграцією ще розуміють сукупність взаємодій узгодженості, скоординованості в діях між елементами системи, що забезпечує її внутрішню єдність, цілісність, гармонійне функціонування, стійкість і динамічну стабільність, а також становлення цілісності. Інтеграція визначається як процес взаємопроникнення, але при цьому мають на увазі не розчинення, а єдність елементів, збереження систем і налагодження між ними взаємних контактів [2]. Із позиції педагогічних наук, інтеграція – це процес взаємопроникнення наук, не поглинання одне одного, а об'єднання раніш ізольованих елементів, унаслідок чого цілісна система синтезує основні компоненти дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему інтегративного навчання, його зміст, форми та методи досліджували такі науковці, як Г. Єльнікова [3], Ю. Лега, В. Мельник, І. Цимбалюк [4], В. Омеляненко [5], Л. Сергієнко [6] та інші.

Результати педагогічних досліджень засвідчують те, що проблематика інтегративного навчання у процесі формування майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту була досліджена недостатньо та потребує більш ретельного вивчення.

Метою статті є дослідження впливу інтегративного навчання на формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, становлення як особистості.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на багаторічний досвід роботи ВНЗ України, досвід закордонних країн із розвинутою ринковою економікою, необхідними умовами формування професійної компетентності майбутніх фахівців є саме інтеграція змісту навчання.

Зміст, форми та методи навчання майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту визначаються так, зважаючи на напрями подальшої діяльності. Основними ознаками цілеспрямованої навчальної діяльності є такі ознаки:

- завжди орієнтуватися на готовність студента до змін, на оволодіння ним навичками, вміннями, на засвоєння знань, на вироблення у себе певних психологічних якостей;
- спрямовуватись не стільки на результат, скільки на вміння знаходити, засвоювати та практично застосовувати знання;
- має бути оптимальною, якщо вона розгортається згідно з принципом змістового узагальнення, тобто «коли засвоєння знань загального й абстрактного характеру передують знайомству з більш частковими і конкретними знаннями. Останні мають бути виведені з перших (як зі своєї єдиної основи). Цей принцип витікає з установки на з'ясування походження понять і відповідає вимогам сходження від абстрактного до конкретного» [7, с. 317].

Тому до основних тенденцій підготовки менеджерів із фізичної культури і спорту слід віднести міжфункціональність та інтегративність у побудові навчальних планів і програм курсів; гнучкість у процесі складання навчальних планів, реалізація курсів за вибором; перехід від засвоєння теоретичних знань до більш практичного розуміння цілей освіти, її практичної спрямованості; зміни акцентів із пасивних лекційних методів і форм навчання до активних, використання інноваційних методів, аналізу конкретних ситуацій, посиленню ролі позааудиторної проектної діяльності тощо; зміни до вимог щодо професійної кваліфікації і діяльності викладачів, які мають знати не тільки теоретичні, але й практичні аспекти бізнесу й управління; розширення форм і можливостей отримання професії спортивного менеджера.

Упровадження інтеграції в навчальний процес, на думку В. Омеляненка, дає змогу «узагальнити споріднений матеріал кількох предметів навколо однієї теми; досягти цілісності знань; дати мож-

ливість студентам застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності» [5, с. 21]. Отже, інтеграція навчального процесу має сприяти використанню різноманітних форм викладання, що допомагає ефективному сприйняттю студентами навчального матеріалу, вона стає школою співпраці та взаємодії для всіх учасників навчального процесу (як викладачів, так і студентів), зокрема успішному просуванню до спільної мети – формуванню особистості.

Міжпредметні зв'язки відіграють важливу роль у процесі підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, диктують необхідність використання знань психолого-педагогічних, медико-біологічних наук у процесі вивчення спортивно-педагогічних дисциплін, що покращує розуміння основних наукових положень і закономірностей у процесі підготовки спортивних менеджерів до професійної діяльності [6]. Тому постає закономірність щодо застосування інтеграції та міжпредметних зв'язків, які природно мають формувати професійну компетентність менеджерів фізичної культури і спорту, враховуючи інтереси та здібності кожного студента.

Як свідчить практика, знання, вміння й навички, професійні та особистісні якості не можуть бути сформовані на достатньому рівні, якщо у зміст навчання не буде закладено єдине інтегровальне підґрунтя. Зміст інтегрованих дисциплін мусить мати універсальний характер і відповідати проблемам майбутньої професійної діяльності майбутнього менеджера фізичної культури і спорту [4].

Інтегративний підхід до освіти вимагає збалансування у навчальних, робочих програмах і тематичних планах загальноосвітньої, професійної, спеціальної управлінської підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту. У методичному забезпеченні має бути узгоджено та науково обґрунтовано зміст загальнонаукових, спеціальних управлінських, економічних, гуманітарних, соціальних і психолого-педагогічних дисциплін. Інтегративний підхід уміщує принцип цілісності професійної підготовки, який має забезпечувати міцні взаємозв'язки її компонентів (зміст освіти, навчання, розвиток, мотивацію до навчання та професійної діяльності), оскільки має бути орієнтування на підвищення якості підготовки компетентних і конкурентоздатних фахівців фізичної культури і спорту.

Інтеграція дисциплін за спеціальністю «Спортивний менеджмент» має здійснюватися за змістом і специфікою майбутньої професійної діяльності відповідно до таких напрямів спортивного менеджменту, як керівництво (тип діяльності менеджменту, спрямований на формування цілей і завдань професійної діяльності, професійних обов'язків та функцій); управління (тип діяльно-

сті менеджменту, покликаний визначати загальні проблеми, аналізувати, досліджувати, прогнозувати, визначати перебіг розвитку й функціонування довірених йому спортивних організацій та закладів фізичної культури в цілому) [3]. Звідси виокремлюються й типи діяльності спортивного менеджера (державний, регіональний, міський, районний, організації (фірми)) та відповідні рівні діяльності (управлінець, керівник, менеджери різних рівнів).

Основними освітніми компонентами навчального процесу щодо формування професійної компетентності спортивних менеджерів є загальноосвітнє та спеціально-професійне навчання. Взаємодіючи між собою, вони, на думку Б. Курдюкова, утворюють інтеграційні зони (загально-спеціальну, загально-професійну, спеціально-професійну) [8]. У сукупності ці компоненти становлять цілісну структуру змісту підготовки менеджера в галузі фізкультурної освіти.

Слід зазначити, що інтеграція у навчальному процесі, окрім специфічних дидактичних особливостей, має загальні закономірності та співвідношення, які виникають між науковими знаннями. Урахування цих закономірностей необхідно брати до уваги вже на перших етапах формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту.

Педагогічні умови розвитку професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту в процесі навчання мають уміщувати аналіз головних факторів, обставин, які забезпечують ефективність і посилюють результативність заходів для досягнення мети. Зміст навчання має розроблятися відповідно до формування професійної компетентності менеджера фізичної культури і спорту. Своє вирішення він має знайти у навчальному плані. Структура навчального плану визначається відповідно до форми навчання (очна, очно-дистанційна, дистанційна). Навчальний план має відповідати актуальним проблемам сьогодення та відповідати запитам менеджерів фізичної культури і спорту, бути практично спрямованим. Практична спрямованість навчального процесу на основі інтегративного підходу має полягати в розумінні взаємозв'язків загальноосвітніх предметів із вивченням фахових дисциплін.

Під час komponування нових варіантів навчальних програм на основі інтегрального підходу передбачаються такі розділи, як аналіз проблемної ситуації, визначення цілей, завдань, структурування програми тощо. Структурування навчальних програм має визначатися блоком переліку тем на весь період навчання і блоком перевірки відповідності до цілей і завдань підготовки менеджерів фізичної культури і спорту, а також виділенням розділу корекції тем і термінів проходження.

Вагоме теоретичне та практичне значення у ВНЗ, які готують майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту, мають навчальні програми курсу, які забезпечують формування у них основ професійної компетентності. Робота менеджера фізичної культури і спорту не буде повноцінною, якщо він не знатиме різновидів управлінської діяльності, які в майбутньому зможе спроектувати на професійну діяльність у галузі фізичної культури і спорту. Програмні положення мають базуватися на знанні економіки, менеджменту та маркетингу, загальної та соціальної психології, психології управління, політології. Водночас у програмах запропоновані дисципліни передбачають використання світових досягнень філософії, педагогіки, спортивного права, логіки й етики тощо.

Метою програм курсу є формування у студентів спортивних вишів науково-методичної основи, необхідної для набуття ними знань соціального управління фізкультурно-спортивними організаціями в сучасних умовах ринкової економіки, удосконалення господарського механізму щодо діяльності цих організацій, навичок з ухвалення економічно обґрунтованих управлінських рішень, раціонального використання ресурсів галузі, зокрема фінансових, матеріальних, трудових тощо.

Програма підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту за спеціалізацією має поділятися на фахові, гуманітарні, соціально-економічні дисципліни. Вони вивчаються згідно з навчальним планом підготовки з інтеграцією окремих дисциплін курсу «Основи управління сферою ФКіС» (відводиться 25%); фундаментальні дисципліни мають займати 45%, професійно-орієнтовані – 20%, а варіативна частина – 10% від загального змісту.

Основна підготовка майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту в процесі навчання в Національному університеті фізичного виховання і спорту, Львівському державному університеті фізичної культури, Дніпропетровському державному інституті фізичної культури і спорту, Харківській державній академії фізичної культури здійснюється на основі дисципліни спеціалізації «Спортивний менеджмент». У межах цієї спеціалізації студенти мають на основі інтегративного підходу осмислити роль і місце менеджменту загалом і спортивного менеджменту зокрема, що формуватиме уявлення про майбутню професійну діяльність. Цей курс допомагатиме їм набути специфічні для фізичної культури та спорту знання, зокрема з менеджменту, маркетингу, підприємницької діяльності тощо. Ці знання мають бути закріплені практичними заняттями, на яких мають опрацьовуватися різні управлінські проблеми, ситуативні вправи, управлінські тренінги, практиками в освітніх установах різного типу та організаціях спортивного спрямування.

У межах цього курсу студенти мають зрозуміти роль і місце менеджменту та спортивного менеджменту, зокрема в структурі професійної діяльності. Цей курс має низку визначених завдань:

- забезпечити цілісне уявлення про галузеву систему управління фізичної культури і спорту, про методи, принципи, закони, закономірності та технології управління в сучасних ринкових умовах;

- сформулювати первинні управлінські поняття під час вивчення гуманітарних і соціально-економічних дисциплін тощо;

- сформулювати власне управлінське бачення та управлінську культуру, здатність приймати результативні й ефективні управлінські рішення щодо своєї професійної діяльності;

- набути навичок та вмінь щодо знаходження, узагальнення та використання інформації про успіхи в галузевому управлінні;

- здатність орієнтуватися в сучасній системі органів публічного управління ФКіС в Україні;

- набути знань про інноваційні методи управління та новітні технології управлінської праці в фізкультурно-спортивних організаціях (технологію підготовки та ухвалення управлінських рішень, організацію виконання) тощо.

Результати опитування майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту в Львівському державному університеті фізичної культури на предмет загального розуміння ними інтегративного підходу в змісті навчання засвідчили (опитаних респондентів 118), що достатньою інформацією володіють 40,8% студентів, до деякої міри – 46,5%, недостатньо обізнані – 12,7%; важливість інтеграції дисциплін у процесі навчання вважають – 25,8%, необхідною – 74,2%. Серед мотивів оволодіння навчальним матеріалом на засадах інтегрованості предметів виділено такі, як сприяння можливості приймати правильні рішення у майбутній професійній діяльності (25,2%), отримання задоволення від процесу навчання (45,3%), накопичення знань та вмінь (29,5%). У можливість у такий спосіб набути професійної компетентності під час навчання у ВНЗ схильні вірити 64,5%, із сумнівом ставляться 35,5%. Зважаючи на проведене дослідження, можемо стверджувати, що інтегративне навчання є важливим складником у формуванні особистості студента та його професійної компетентності. Студент готовий до набуття знань, вмінь та навичок, через інтегративне навчання, які будуть необхідні для професійної діяльності відповідно до сучасних ринкових вимог.

Тому до процесу підготовки майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту Львівського державного університету фізичної культури ставляться вимоги, прийнятні сучасним ринковим відносинам, щодо професійного становлення особистості менеджера фізичної культури і спорту, який

здатний буде здійснювати управлінську діяльність та змінювати характер функціонування дорученої ділянки у цій сфері, реформувати методи управління, застосовуючи ефективні механізми сучасного менеджменту та аналітики тощо.

Висновки і пропозиції. Зважаючи на проведене дослідження для забезпечення проектування змісту інтегративного навчального процесу, необхідно виконати таке:

- установити вимоги та цілі навчання;

- розробити комплексне синтезувальне завдання та визначити перелік загально навчальних навичок, які необхідно отримати під час спеціалізації на основі змісту інтеграції навчальних предметів;

- систематизувати підсумкові завдання та встановити послідовність вивчення тем із фахових дисциплін;

- розробити навчальні завдання з кожної теми;

- здійснити психолого-педагогічний аналіз ефективності міжпредметних зв'язків і виявити можливі варіанти вдосконалення.

Застосовуючи в навчальному процесі інтеграцію наукових знань, реалізуючи її в системі освіти спортивних менеджерів, можна досягти реальних позитивних результатів, зокрема знання студентів будуть набувати системності; уміння стануть узагальнювальними; перенесення ідей та методів з однієї галузі до іншої буде посилювати формування професійної компетентності майбутніх менеджерів фізичної культури і спорту.

На підставі аналізу вимог до професійної діяльності менеджера фізичної культури і спорту можна зробити висновок про те, що йому (як менеджеру) необхідне не оглядове ознайомлення з азами управлінських наук, а поглиблене вивчення управлінських дисциплін, зокрема інтегрованих, у тісному взаємозв'язку з професійною проблематикою, змістом дисциплін на основі модульної побудови навчального процесу.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Професійна освіта. Словник: [навч. посіб.] / [уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало]. Київ: Вища школа, 2000. С. 122–129.
3. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва: Ин-тпроф. Образования РАО, 1995. 336 с.
4. Омеляненко В. Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць, 2012. № 4 (20). С. 18–24.

5. Сергієнко Л.П. Інноваційний зміст системи підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. 2003. № 3–4. С. 22–23.
6. Лега Ю.Г., Мельник В.В., Цимбалюк І.М. Концептуальні засади підготовки менеджерів вищої кваліфікації. Черкаси: ЧДТУ, 2003. 107 с.
7. Ельникова Г. Управлінська компетентність. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с.
8. Курдюков Б.Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования: дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. Краснодар, 2004. 303 с.

Kryshtanovych S. Integrity of the academic process in forming professional competence of future managers of physical education and sport

The article is devoted to the study of integrative learning and its impact on the formation of the professional competence of the future manager of physical culture and sports. The study found that the integration of the learning process should facilitate the use of various forms of teaching that will help the student to effectively perceive the educational material, and will become a school of cooperation and interaction for all participants in the educational process (both teachers and students). The general condition of interdisciplinary connections, which should form the professional competence of managers of physical culture and sports taking into account the interests and abilities of each student, is analyzed. Integrative approach to education will promote a balance in training, work programs and thematic plans of general, professional, specialized management training future managers of physical culture and sports. The content of the training should be developed in accordance with the formation of professional competence of the manager of physical culture and sports. The curriculum should be relevant to current issues and the needs of managers of physical culture and sports, to be practically directed. The purpose of the program of the course specialty "Sport Management" should be the formation of students of sports universities scientific and methodological basis, which is necessary for their acquisition of knowledge of social management of physical culture and sports organizations in the current conditions of a market economy, improving the economic mechanism for the activities of these organizations, the skills to make economically reasonable management decisions, rational use of all resources of the industry, namely financial, material, labor, etc.

In view of the conducted research, the content of the integrative educational process of future managers of physical culture and sports has been designed. After all, applying in the educational process the integration of scientific knowledge, implementing it in the education system of sports managers can achieve real positive results, namely, the knowledge of students will acquire a systematic, their skills will be generalizing, the transfer of ideas and methods from one branch of science to another, will strengthen the formation the professional competence of future managers of physical culture and sports.

Key words: integration, educational process, interpersonal relations, competence, manager, physical culture, sport.